

voluntat d'evitar les paraules supèrflues (que tan feixuga han fet la prosa judicial castellana), la bona estructura dels documents fins i tot des d'una òptica visual, tot això és al *Formulari jurídic* 1995.

Som, per tant, davant d'una obra

que no s'ha limitat a catalanitzar la documentació jurídica, sinó que també l'ha modernitzada, seguint les tendències més actuals del llenguatge jurídic internacional.

Joan TUDELA

Josep M. PUJOL i Joan SOLÀ, *Ortotipografia: Manual de l'autor, l'autoeditor i el dissenyador gràfic*, Barcelona, Columna, 1995, 424 pàg., ISBN 84-7809-632-9.

Els humans som d'una mena de manera que som capaços de resoldre qualsevol cosa, per difícil que sigui, amb la condició que, alhora, n'espatllem una altra. D'exemples, la història de la humanitat n'és plena. Hem aconseguit, almenys a Europa, de vèncer la fam i, també, que tothom visqui en unes bones condicions higièniques, cosa que fins fa ben pocs segles semblava ben bé impossible. Alhora, però, hem fet malbé el medi ambient, hem destruït i embrutat la naturalesa com mai no havia passat al nostre planeta.

Una cosa semblant passa amb la lletra impresa. N'hi ha més que mai, i disposem d'una tecnologia fabulosa aplicable a l'escriptura i a l'edició. Alhora, però, hem perdut l'antiga saviesa de l'art de compondre els textos i d'imprimir-los i, com l'aprenent de bruixot, ens trobem desbordats per unes eines que no acabem de dominar.

En aquest sentit, el llibre escrit a quatre mans per Josep M. Pujol i

Joan Solà, titulat *Ortotipografia* i subtitulat *Manual de l'autor, l'autoeditor i el dissenyador gràfic*, és d'allò més oportú i útil. Es tracta d'una obra que «vol servir les necessitats dels professionals de la lletra impresa —entenen sota aquest concepte l'àmplia gamma dels tècnics del sector editorial, de la composició de text i del disseny gràfic—, i que també va adreçada, molt assenyalamment, als autors de qualsevol text destinat a la impremta: escriptors, assagistes, traductors, periodistes, filòlegs editors de textos antics o moderns, *copywriters* d'agències publicitàries, caps de gabinets de premsa o de difusió que han de publicar butlletins d'empresa, material informatiu i tota mena de paperassa corporativa, graduats que preparen treballs d'investigació o tesis, etc.».

És un llibre que incita i ajuda al treball ben fet, però que reconeix clarament que la perfecció no és d'aquest món: «Els anglesos col·leccionen diverses edicions de la Bíblia

justament famoses per les seves pí-fies monumentals: la Judas Bible de 1613 (Londres: R. Barker), en la qual és Judes i no Jesús qui es retira a pregar a l'hort de Getsemaní (Mt. 26.36); la Wicked Bible de 1631 (Londres: J. Bill), que ometia el *no* del sisè manament: «Faràs adulteri» (Ex. 20.14); la Unrighteous Bible de 1653 (Londres: J. Field), en què Sant Pau feia anar els injustos al cel: «No sabeu potser que els injustos heretaran el Regne de Déu?» (I Cor. 6.9); la Printers' Bible de 1702, fruit d'un autèntic lapsus freudià: «Els impressors (*printers*, en comptes de *princes*, els governants) m'han perseguit» (Ps. 119.161); i en darrer lloc —per ara—, la Vinegar Bible de 1717 (Londres: J. Baskett), que conté la paràbola del vinagre (*vinegar*) en comptes de la de la vinya (*vinenyard*), en el títol de Lc. 20. Si la paraula de Déu ha estat tan maltractada per l'home, què no ha de passar amb la vostra vàcua i fútil xerrameca...»

Malgrat que els autors són, doncs, els primers a confessar que un llibre sense cap errada és una fantasia irrealitzable, ens encoratgen «a caure almenys amb honor: que mai no pugui dir-se que no intentàrem l'impossible». Val a dir que armats amb aquest manual, llibre de lectura (primer) i de consulta (sempre), podem defensar-nos bé en el camp de batalla de la lletra impresa.

Al prefaci, Josep M. Pujol i Joan Solà ens diuen una cosa important:

«Com a principi general, es pot dir que en ortotipografia a penes hi ha mai un sistema únic, malgrat que els humans tinguem una tendència irresistible a cercar-lo en tot: però, en canvi, sí que hi ha d'haver sempre *sistema*, ordre, coherència interna. No sempre és fàcil d'esquivar el parany de titllar d'«incorrecta» una determinada pràctica. Però estem convençuts que tal qualificació hauria de desaparèixer no sols dels manuals que tracten d'aquestes matèries, sinó sobretot de la ment dels professionals que se n'ocupen. Més encara: nosaltres desitjaríem fermament que el maniqueisme desaparegués en general de tots els terrenys en què s'ha instal·lat, per deixar la porta oberta a la llibertat i a la responsabilitat, al gust personal i a l'estètica aconsellada per la part de la nostra rica i venerable tradició que encara manté plena vigència. Ja ens donaríem per satisfets si podíem contribuir una mica a aconseguir-ho.»

Josep M. Pujol i Joan Solà es poden donar per satisfets. Vet aquí un tast que servirà per veure la claredat didàctica d'aquesta obra, per cert molt ben escrita i molt ben editada: «Dins aquest sector de mots institucionals amb majúscula diacrítica, n'hi ha dos que són especialment resistents: *Església* institució i *església* edifici, i *Estat* formació social històrica i el seu aparell administratiu per oposició a tots els altres significats. El seu comportament és també atípic i per això les donem

com a cas a part: la majúscula es manté aquí en tots els casos en què hi ha aquestes significacions, encara que la paraula vagi en plural o determinada de la manera que sigui. L'ús és tan arrelat i el seu rendiment és tan gran que cal ser un ateu o un anarquista molt recalçant per suprimir-les.»

És impossible de resumir una obra tan densa i rica com aquesta, de manera que, un cop comentada, ens haurem de conformar a transcriure'n la taula: gramàtica de la puntuació; puntuació i tipografia; citacions; majúscules i minúscules; cursiva, cometes, versaletes, negreta; nombres i números; abreviatures; descripció bibliogràfica: generalitats; bibliografies; referències bibliogràfiques; elements de tipografia; l'organització del llibre; originals i proves. En aquests apartats, s'hi troben les respostes a les moltes preguntes que sorgeixen a l'hora d'escriure i d'editar un llibre.

Només una: Quina és la diferència entre un pròleg, un prefaci i una

introducció? Tant el pròleg com el prefaci exposen opinions o reflexions sobre el llibre explicant-ne l'elaboració o justificant-ne l'oportunitat; però el pròleg exposa les d'una persona diferent de l'autor, i el prefaci, les del mateix autor. La introducció, en canvi, escrita sempre per l'autor, ofereix una informació prèvia necessària per emmarcar el tema objecte de l'obra; és a dir, a diferència del pròleg o el prefaci, la introducció es refereix al tema del llibre, no pas a les circumstàncies de la seva elaboració. Hem explicat la resposta que dona l'obra a aquesta pregunta per no deixar obert l'interrogant plantejat. Però, evidentment, n'hi ha mil, d'interrogants com aquest, per a les persones lligades d'una manera o altra al món del llibre. I les respostes, totes les respostes, només es poden trobar a les pàgines de l'*Ortotipografia* de Josep M. Pujol i Joan Solà.

Joan TUDELA

Montserrat BENET, YVONNE GRILEY, Lluís MUJAL i Oleguer TORRA, *Manual de documents jurídics en català*, Barcelona, CDC, 1995, 246 pàg.

No som un país normal. Que un partit polític publiqui un recull de documentació jurídica en la llengua pròpia del país, no és pas normal. Ho va reconèixer el president del país en qüestió, Jordi Pujol, el dia

que va presentar-se —amb gran assistència de públic, per cert— el *Manual de documents jurídics en català*, editat, precisament, pel seu partit, Convergència Democràtica.

D'aquí ve, del fet que som com